

УДК 37.014.6:37.012

**Ганна
Красильникова**

Завідувач навчально-методичного відділу Хмельницького національного університету, кандидат технічних наук, доцент

НА ШЛЯХУ ДО СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ

Розглядається чинна система моніторингу якості вітчизняної освіти на локальному, регіональному, загальнодержавному та міжнародному рівнях. Аналізуються елементи системи моніторингу якості в дошкільній, загальній середній (ЗСО), професійно-технічній (ПТО), вищій та післядипломній освіті. Надається детальна характеристика таких елементів системи, як статистичний моніторинг, інспектування навчальних закладів, що сформувалися ще в радянській освітній системі і діють донині. Намічені шляхи модернізації чинних процедур державного контролю якості освіти — атестації та акредитації навчальних закладів шляхом запровадження громадського моніторингу. Поряд із цим висвітлені нові перспективні елементи вітчизняної системи моніторингу — рейтингів навчальних закладів та зовнішнє незалежне оцінювання. Окреслені шляхи формування освітнього моніторингу в єдину систему.

Ключові слова: моніторинг, освіта, рівні вітчизняної освіти, якість освіти, система моніторингу якості освіти.

Україна вступила на шлях реформування освіти фактично з проголошенням незалежності. Важливим напрямом реформування проголошено становлення громадсько-державної моделі управління освітою, забезпечення цілісного й інноваційного розвитку системи освіти в умовах децентралізації управління й розвитку автономії навчальних закладів, що потребує створення Національної системи моніторингу якості освіти¹.

¹ Концепція створення та функціонування Національної системи моніторингу якості освіти України (за структурою Кабінету Міністрів України), 2013 [Ел. ресурс]. — Режим доступу: itzo.gov.ua/.../130320-ENQAS_Ukraine_za_st.

Труднощі функціонування вітчизняної системи освіти в нових соціально-економічних умовах полягають, на нашу думку, у певній невизначеності та суперечностях правового поля, одночасному існуванні як сталих чинних принципів, компонент освітньої системи, вітчизняних традицій організації навчального процесу, що утворювалися і використовувалися не одне десятиріччя, так і впровадженні нових.

Метою пропонованої статті є окреслення основних елементів чинної рівневої системи моніторингу якості вітчизняної освіти та висвітлення напрямів її модернізації на шляху формування моніторингу як цілісної системи.

Організація та проведення моніторингу якості, згідно із затвердженим порядком в Україні, здійснюється в дошкільній, загальній середній, професійно-технічній і вищій освіті на таких рівнях: локальному, регіональному, загальнодержавному². Паралельно з цим розвиваються елементи моніторингу якості і в післядипломній освіті. Останнім часом Україна активно долучається до участі в міжнародних моніторингових дослідженнях, а тому можна стверджувати про поступове формування ще одного рівня моніторингу — міжнародного. Отже, моніторинг якості проявляється певною мірою в усіх сферах вітчизняної освіти та структурних рівнях.

Проблему становлення моніторингу якості освіти у світовій практиці досліджувала О. Локшина; становлення і розвиток моніторингу якості ЗСО в Україні — І. Булах, О. Локшина, С. Бабінець, Л. Гриневич визначила методологічні засади створення цілісної вітчизняної системи моніторингу якості освіти.

Загальні засади моніторингу ЗСО розглядали такі вітчизняні дослідники: О. Байназарова, М. Голубенко, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, О. Локшина, Т. Лукіна, В. Луначек, О. Ляшенко, О. Овчарук, О. Патрікеєва, Е. Подкопаєва, В. Приходько, З. Рябова, П. Семиволос, Л. Чернігова, Г. Цехмістрова та ін. В останні роки з'явилися дослідження, присвячені проблемам якості дошкільної освіти та її моніторингу (автори І. Кіндрат, О. Коваленко, К. Крутій, І. Романюк, О. Янко), але їх кількість недостатня. Різним аспектам розвитку навчальних закладів ПТО на основі використання моніторингу її якості присвячені праці таких авторів, як С. Кретович, Т. Кристопчук, К. Горчук, Л. Сергєєва, Г. Русанов, І. Ілько та ін.

У зв'язку з євроінтеграційними процесами у вищій освіті активізувалися дослідження, присвячені проблемам моніторингу її якості практично на усіх рівнях: державному (В. Зайчук, О. Ляшенко, С. Шевченко, Н. Фоменко, Г. Цехмістрова), локальному — рівень вищого навчального закладу (І. Анненкова, Н. Байдацька, І. Булах, Л. Віткін, А. Денісенко, В. Зінченко, С. Костогриз, Т. Лукіна, О. Островерх, Г. Хімичева, М. Скиба, Т. Хоруженко, Л. Коробович, О. Туржанська) тощо.

Дослідження проблем моніторингу післядипломної освіти набувають поширення в нашій країні, в основному вони стосуються педагогічної освіти,

² Про затвердження Порядку проведення моніторингу та оцінки якості освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.12.2011 № 1283 [Ел. ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1283-2011-p.

оскільки в обласних центрах функціонують відповідні інститути. Центром наукових досліджень у цьому напрямі є Університет менеджменту освіти НАПН України на чолі з В. Олійником.

Попри широке коло наукових розвідок проблем моніторингу якості вітчизняної освіти у різних сферах, можна констатувати, що аналізу моніторингу як багаторівневої системи, яка складається з набору специфічних елементів на кожному з рівнів, не приділяється достатньо уваги. Потребують системного дослідження питання трансформування елементів радянської моделі освіти в сучасну ефективну багаторівневу систему моніторингу якості вітчизняної освіти.

Аналіз стану функціонування системи моніторингу якості та її елементів, що утворилися на структурних рівнях вітчизняної освіти, ми здійснили за трьома напрямками: елементи часів радянської освітньої системи; такі, що запроваджені за часів незалежної України та потребують модернізації; нові елементи моніторингу якості освіти як атрибути демократизації процесу управління вітчизняною освітою. Схема рівневої структури системи моніторингу якості освіти в Україні представлена на рис. 1.

Першим проаналізуємо елемент моніторингу, характерний для усіх сфер освіти, що утворився ще за радянських часів — статистичні та вибіркові обстеження. Він використовується для оцінювання ефективності політики в освітній галузі шляхом державного контролю за діяльністю навчальних закладів, що надають освітні послуги за різними освітніми рівнями (ступенями освіти), у формі статистичної звітності.

Чинні накази МОН України зобов'язують навчальні заклади усіх освітніх рівнів протягом навчального року заповнювати численні обов'язкові статистичні форми. Як правило, до системи показників статистики освіти включають кількісні показники (чисельність вихованців/учнів/студентів, показники прийому, стан матеріально-технічної бази тощо). При цьому кожен освітній рівень вирізняється власними специфічними статистичними показниками на кшталт "виконання державного замовлення", "працевлаштування випускників" у системі ПТО.

Наголосимо, що практики збирання на державному рівні якісних статистичних показників у жодній зі сфер вітчизняної освіти не існує. Як приклад показників, що опосередковано свідчать про якість ЗСО в одній з форм "Відомості про учнів, які закінчили навчальний заклад", можна навести чисельність учнів випускних класів, які отримали атестат про базову (повну) загальну середню освіту та тих із них, хто нагороджені золотою (срібною) медаллю.

Тривалий час для статистичного спостереження з питань діяльності ВНЗ використовується форма 2-3 нк, яка також містить кількісну інформацію про чисельний склад студентів. При створенні Єдиної державної електронної бази (ЄДЕБО) з питань освіти МОН України ввело цю форму статистичних даних у вигляді окремого модуля. Розробники ЄДЕБО позиціонують новостворену базу як джерело достовірних даних про діяльність майже 1500 вищих навчальних закладів та їх відокремлених підрозділів, які використовуються керівними органами освіти для прийняття управлінських рішень, рейтингування ВНЗ та здійснення громадського моніторингу перебігу

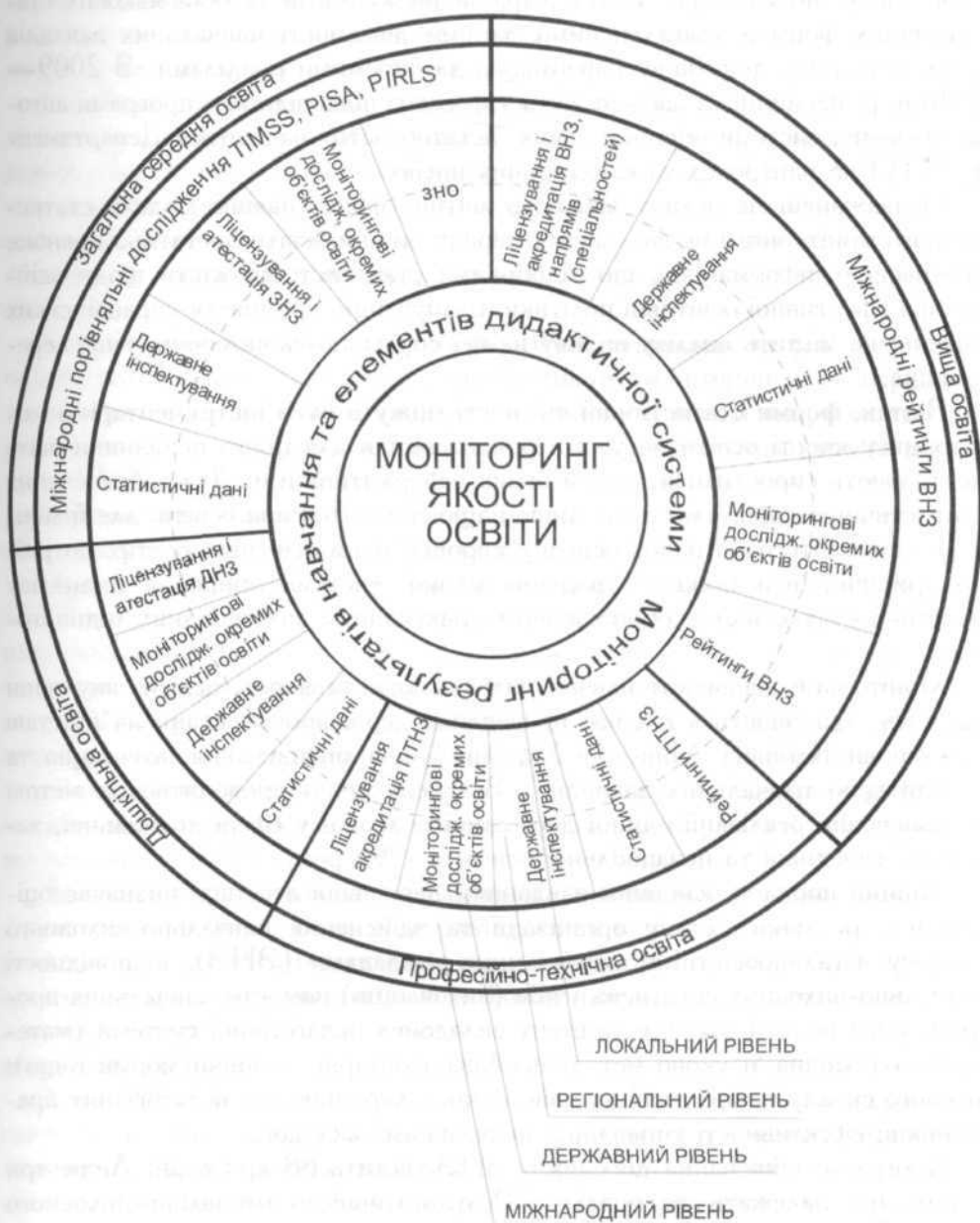

Рис. 1. Рівнева структура моніторингу якості освіти в Україні*

* Примітка. Післядипломна освіта не відображена у представленій структурі, оскільки здійснюється у сфері професійно-технічної або вищої освіти і підпадає встановленим там видам моніторингу.

вступної кампанії “Конкурс” тощо. Із 2012 року у загальноосвітніх навчальних закладах також розпочався експеримент зі створення інформаційної системи управління освітою як підсистеми ЄДЕБО.

Збирання статистичної інформації здійснюється і на регіональному рівні. Управління освіти і науки міських, обласних державних адміністрацій, зі

свого боку, подають до МОН України низку звітів та обов'язкових статистичних форм з узагальненими даними діяльності навчальних закладів області та іншу додаткову інформацію за окремими розділами. З 2009—2010 н. р. первинні та зведені звіти у форматі відповідно до програми автоматизованої системи обробки даних “Статобласть” надаються Департаментом ПТО на паперових та електронних носіях.

Незважаючи на велику кількість звітних форм, наявна модель статистичного моніторингу не забезпечує керівні органи освіти достатньо повною, своєчасною інформацією, що відображає стан системи освіти щодо здійснення ефективної освітньої політики, планування, прийняття управлінських рішень; не містить аналізу впливу на неї соціально-економічних умов середовища.

Відтак, форми статистичної звітності можуть бути інструментарієм моніторингу якості освіти на усіх її рівнях, однак для цього показники звітності мають спроститися і стати більш інформативними. Для забезпечення статистичною інформацією не лише національного рівня освіти, але й міжнародного, інтеграції нашої освіти у європейський освітній простір, потрібно пришвидшити процес створення єдиної системи збирання й аналізу освітньої статистики з обов'язковим урахуванням міжнародних індикаторів.

Моніторинг діяльності навчальних закладів та якості освіти, яку вони надають, здійснюється під час проведення державної атестації на підставі Постанови Кабінету Міністрів України “Про ліцензування, атестацію та акредитацію навчальних закладів”. Він періодично проводиться з метою забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти з 1996 року.

Чинний порядок основним завданням державної атестації визначає оцінювання реального стану організації та здійснення навчально-виховного процесу загальноосвітніми навчальними закладами (ЗНЗ), відповідності навчально-виховних досягнень учнів (вихованців) вимогам навчальних програм; умов роботи закладу та стану складових педагогічної системи (матеріально-технічна, науково-методична база, санітарно-гігієнічні норми тощо); якісного складу та професійної майстерності керівників та педагогічних працівників; ефективності управління навчальним закладом.

Програма оцінювання діяльності ЗНЗ містить 88 критеріїв. Лише три з них, що належать до розділу “Результативність навчально-виховного процесу”, — це показники результативної складової якості освіти, зокрема, результати навчальних досягнень учнів за підсумками семестрового та (або) річного оцінювання, та їх розбіжність із результатами проведених експертною комісією контрольних робіт.

Як і на рівні ЗСО, труднощі процесу оцінювання діяльності дошкільних навчальних закладів (ДНЗ) під час їх атестації полягають у невиправдано великій кількості критеріїв (93), що охоплюють якість організації освітньо-виховного процесу, якість умов життєдіяльності дитини та містять показники якості інваріантної частини змісту освіти — рівень засвоєння дитиною ліній освітніх програм. Крім надмірної кількості показників програм атестації ЗНЗ та ДНЗ, є питання і до їх змісту. Так, наприклад, частина екс-

пертів вважає, що ключовим показником якості дошкільної освіти є міра розвитку певних соціальних навичок дитини, а відтак чинні показники оцінювання не спроможні його виявити.

Найбільш формалізовано розробленими, на нашу думку, є процедури державного контролю якості у підсистемі вищої освіти. Для цього рівня освіти Постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.1992 № 303 встановлена основною процедура акредитації ВНЗ як інструмент забезпечення досягнення і підтримання ВНЗ високого рівня вищої освіти, стимулювання їх діяльності у напрямі докорінного поліпшення якості підготовки фахівців.

У всіх положеннях про акредитацію ВНЗ, створених за цей час, зазначалися основні принципи, аналогічні освітньому моніторингу — періодичність і гласність; орієнтація на передові стандарти якості вищої освіти, що регулярно поновлюються; достовірність і об'єктивність експертизи діяльності ВНЗ, авторитетність і незалежність експертів. За результатами експертизи комісія разом з МОН України зобов'язується інформувати громадськість про акредитацію ВНЗ та їх рейтинг.

Процес акредитації базується на збиранні інформації про діяльність ВНЗ та якісні характеристики підготовки фахівців за переліком встановлених показників (нормативів), які постійно змінюються і доповнюються. Сьогодні усі державні вимоги до акредитації напряму підготовки (спеціальності) ВНЗ є критеріями, що визначають мінімальні нормативи забезпечення навчальних закладів науково-педагогічними та педагогічними кадрами, матеріально-технічною, навчально-методичною, інформаційною базою, якісних характеристик надання освітніх послуг, вимог до освітньої і наукової діяльності ВНЗ.

До якісних характеристик зараховують умови забезпечення державної гарантії якості вищої освіти, результати освітньої діяльності, організацію наукової роботи. Результати освітньої діяльності (рівень підготовки фахівців) перевіряються з дисциплін усіх блоків навчального плану відповідного напряму (спеціальності) за двома критеріями: загальна успішність і якість виконання контрольних робіт.

Хоча МОН України постійно наголошує, що удосконалення державної системи акредитації відбувається шляхом спрощення процедур, зміст низки прийнятих Положень про акредитацію і ліцензування ВНЗ і спеціальностей свідчить про протилежне: процедури акредитації постійно бюрократизуються і водночас супроводжуються встановленням нових значно суворіших вимог до якості вищої освіти.

Зокрема, так зване "спрощення" процедури акредитації у 2001 році призвело до заміни виконання студентами комплексних контрольних кваліфікаційних завдань (КККЗ), складених відповідно до ОКХ ГСВО певних напрямів (спеціальностей), на заміри залишкових знань студентів у вигляді контрольних робіт з фундаментальних, гуманітарних та фахових дисциплін, які отримали назву комплексних (ККР). На наше глибоке переконання, впровадження ККР унеможливує встановлення реального рівня сформованості професійних компетентностей випускників, а відтак результати виконання ККР не можуть вважатися об'єктивними показни-

ками і використовуватися для моніторингу результатів навчання студентів, на підставі яких приймається рішення про якість професійної підготовки.

У системі ПТО основними формами державного контролю є ліцензування освітніх послуг і атестації навчальних закладів. На жаль, ці процедури також здійснюються формально, без урахування і виокремлення корисної інформації про поліпшення якості ПТО, яка стосується основних вимог на ринку праці серед роботодавців. Громіздкою залишається програма оцінювання діяльності професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ), що містить 67 критеріїв. Попри це, МОН України рекомендує використовувати цю програму не лише під час атестаційної експертизи, але і для внутрішнього контролю або комплексних перевірок навчальних закладів.

Ми є свідками неодноразових спроб удосконалення процедури акредитації вищої освіти. В Указі Президента України “Про основні напрями реформування вищої освіти України” від 12.09.1995 № 832/95 перед МОН України ставилося завдання створення інфраструктури акредитаційних центрів, Центру міжнародної акредитації, удосконалення основних критеріїв акредитації за рівнями підготовки фахівців (молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр).

Автори проекту Концепції забезпечення якості вищої освіти України³ запропонували низку заходів з удосконалення системи акредитації ВНЗ, напрямів і спеціальностей у ВНЗ та вищих професійних училищах, у тому числі впровадження механізмів громадсько-державного регулювання питань якості освіти; використання європейських стандартів та проходження міжнародної акредитації програм навчання; залучення роботодавців до процедур акредитації, впровадження систем моніторингу якості освіти; переміщення центру ваги в системі акредитації з кількісних на якісні показники тощо.

На жаль, більшість запропонованих змін й досі не реалізована. А тому чинна система ліцензування та акредитації залишається громіздкою, дещо заформалізованою, не дає прогностичної оцінки діяльності навчальних закладів, а головне — не відображає реальний стан професійної підготовки фахівців, і потребує подальшої модернізації. Як свідчить європейський досвід, найбільш дієвим є шлях залучення бенефіціарів до процедури оцінювання якості освіти. Крім цього, доцільно розділити функції оцінювання якості освіти і визнання державою спроможності навчального закладу надавати освітні послуги, сприяти утворенню незалежних агенцій оцінювання якості освіти.

У проміжках між атестаціями та акредитаціями забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти в Україні відбувається шляхом здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування і форми власності Державною інспекцією навчальних закладів (ДІНЗ). Інспектування є найстарішим елементом системи державного контролю в освіті, про його систематичне проведення у

³ Концепція забезпечення якості вищої освіти України [Ел. ресурс]. — Режим доступу: dovira.eu/images/QA_concept_Final.pdf.

вищих інженерно-промислових закладах Харкова, Києва, Катеринослава, що територіально входили на той час до складу імперської Росії, йдеться в дослідженні В.М. Тарасової, присвяченому становленню вищої інженерної школи останньої чверті XVIII ст. — 1917 р.⁴

Процес державного інспектування навчальних закладів усіх типів та рівнів акредитації полягає у збиранні інформації про діяльність закладу з метою виявлення порушень вимог законодавства щодо надання освітніх послуг і державних стандартів освіти та запобігання таким порушенням. Розроблені Типові програми для проведення комплексних і вибіркових (тематичних) перевірок навчальних закладів містять перелік питань, що за змістом відповідають основним завданням діяльності навчальних закладів згідно з чинним законодавством.

Розділи програм інспектування навчальних закладів, що характеризують результативну складову якості освіти, містять незначну кількість показників. Так, наприклад, у програмі інспектування ЗНЗ з 44 показників якісних лише сім. Решта питань присвячені процесуальній складовій якості освіти. Громіздкою залишається Типова програма інспектування ПТНЗ, в якій не здійснено декомпозицію переліку питань комплексних перевірок ПТНЗ до системи чітких критеріїв та індикаторів, що легко вимірюються.

Програма комплексної перевірки діяльності ВНЗ спрямована лише на забезпечення умов освітньої діяльності і не містить якісних показників. Позитивним є факт оприлюднення програм інспектування ВНЗ I—IV рівнів акредитації, розроблених ДІНЗ, оскільки така інформація тривалий час вважалася службовою і була не доступною для навчальних закладів.

Отже, мусимо визнати: хоча процедура збирання інформативних даних Державною інспекцією займає велику кількість часу та потребує затрат людських і фінансових ресурсів, однак не дає змоги отримати оперативну релевантну інформацію для визначення реального стану і тенденцій змін кількісних та особливо якісних параметрів систем освіти, кількісно виявити тенденції розвитку навчального закладу; запроваджує у процедуру перевірки суб'єктивізм, певну закритість інформації для різних груп споживачів.

Не випадково на практиці ставлення керівників навчальних закладів до численних різноманітних контрольних заходів, здійснюваних державними органами, в умовах впровадження величезної кількості освітніх інновацій та неузгодженості їх із застарілою нормативною базою вкрай негативне. Відтак, Національна стратегія розвитку освіти в Україні проголошує подолання бюрократизації в системі управління, упорядкування перевірок та звітності навчальних закладів як механізм реформування освіти⁵.

Безумовно, сучасним елементом моніторингу якості загальної середньої освіти на державному рівні є зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) навчальних досягнень учнів загальноосвітньої школи, яке проводиться в кра-

⁴ Тарасова В.Н. Высшая инженерная школа в России, последняя четверть XVIII — 1917: дис. ... докт. ист. наук / В.Н. Тарасова. — М., 2000. — 577 с.

⁵ Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013 [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/ru/documents/15828.html>.

їні Українським центром оцінювання якості освіти (УЦОЯО) на постійній основі з 2008 року.

Не заглиблюючись у деталі його організації, зазначимо, що актуальними є факт зарахування результатів ЗНО навчальних досягнень випускників ЗНЗ в Україні як вступного випробування до ВНЗ і питання вибору критеріїв, що оцінюються як вхідні ресурси абітурієнта для його успішного навчання у ВНЗ. Такими критеріями у вітчизняній системі ЗНО є результати навчання випускника ЗНЗ із основних шкільних предметів. Однак, ми дотримуємося думки науковців, що система критеріїв добору до університетів не характеризує якостей особистості, які визначають її здатність до отримання вищої освіти, а тому пропонуємо запровадження паралельно з предметним тестуванням оцінювання здатності абітурієнта до продовження навчання у ВНЗ так званого тесту загальної навчальної компетентності.

З року в рік набуває ваги громадське спостереження за проведенням ЗНО, яке здійснюють представники громадських організацій, засоби масової інформації, батьківські комітети, що дає можливість говорити про демократизацію управління освітою в Україні⁶. Щорічно УЦОЯО видає офіційні звіти за підсумками ЗНО, розміщує повну інформацію на своєму сайті, що робить її доступною для широких верств населення. У педагогічній пресі з'являються численні публікації, аналітичні узагальнення вітчизняних та зарубіжних фахівців, розгортаються дискусії, однак низка проблем, що виявляється ЗНО, не вирішується у повному обсязі⁷.

Ще одним сучасним засобом моніторингу можна вважати ранжування навчальних закладів у сфері ЗСО, ПТО та вищої освіти. У вітчизняній системі загальної середньої освіти воно здійснюється в рамках реалізації Програми економічних реформ на 2010—2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”⁸, які поки лише обговорюються освітянською спільнотою.

Водночас численні рейтинги ВНЗ публікуються у країні протягом останніх десяти років. Зупинимось лише на декількох. Так, рейтинг ВНЗ, який складає МОН України на базі статистичної звітності та затверджених критеріїв оцінювання діяльності закладів в ЄДЕБО, використовується останні декілька років для розміщення державного замовлення на підготовку фахівців у державних ВНЗ на конкурсній основі.

Інший рейтинг “200 кращих ВНЗ України” публікується в країні уже восьмий рік. Він ґрунтується на трьох показниках, один з них — якість освіти. При визначенні цього показника використовується експертне оцінювання якості підготовки випускників ВНЗ представниками роботодавців

⁶ Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України ; за ред. В.Г. Кременя. — К., 2009. — 376 с.

⁷ Аналітична доповідь про стан моніторингу якості освіти в Україні / Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти ; [І.І. Бабін, Л.М. Гриневич, І.Л. Лікарчук та ін.] ; за заг. ред. І.Л. Лікарчука. — К. : Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти : Х. : Факт, 2011. — 96 с.

⁸ Про Національний план дій на 2011 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010—2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/504/2011/>.

і академічного співтовариства. Оцінювання відбувається за такими критеріями: рівень базової, загальноосвітньої фахової підготовки студентів, рівень практичного володіння інформаційними технологіями, затребуваність випускників ВНЗ ринком праці.

І хоча думка освітян щодо об'єктивності різних рейтингів відрізняється, рейтингова програма оцінювання та її система показників і критеріїв вимагає подальшого доопрацювання, ми переконані, що нова форма зворотного зв'язку з ринком праці шляхом моніторингу задоволеності роботодавців, громадянського суспільства рівнем професійної підготовки випускників ВНЗ може прийти на зміну старим малоефективним формам державного нагляду за діяльністю ВНЗ.

Дієвим засобом отримання об'єктивної інформації про стан освіти та розроблення стратегій її розвитку є моніторингові дослідження окремих об'єктів освіти. Найбільша кількість таких робіт відбувається у сфері ЗСО, яку координує державна наукова установа — Інститут інноваційних технологій та змісту освіти МОН України. Крім цього, зовнішній моніторинг здійснюють незалежні спеціальні установи, наприклад, Центр освітнього моніторингу, Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти тощо.

Система моніторингу якості освіти на регіональному рівні виявляється в оцінюванні системи освіти регіону (області, району, міста). Сьогодні відомі успішно реалізовані окремі регіональні програми моніторингових досліджень у декількох областях України. На регіональному рівні моніторингова діяльність здійснюється структурними підрозділами ЗНО та моніторингу якості освіти УЦОЯО, що функціонують в усіх обласних центрах, обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти та обласними управліннями освіти.

На локальному рівні проблема створення внутрішньої системи моніторингу якості освіти багатоаспектна, залежить від рівня навчального закладу, його місії, особливостей організаційної культури закладу, відтак має бути окремим науковим дослідженням⁹.

До світової практики міжнародних порівняльних досліджень Україна приєдналася у 2007 році за програмою TIMSS, що дало можливість встановити реальний рівень якості вітчизняної загальної середньої освіти. Подальша участь нашої держави у міжнародних порівняльних моніторингових дослідженнях якості освіти TIMSS, PISA, PIRLS запланована у багатьох директивних документах, що має сприяти інтеграції нашої освіти в європейський і світовий освітній простір.

Висновки

В Україні розпочата робота з формування системи моніторингу якості освіти. Однак стверджувати про існування цілісної системи моніторингу якості освіти в Україні сьогодні рано, оскільки запроваджені окремі нові елементи системи, ступінь розробки яких відрізняється, решта — залишаються атрибутами старої радянської освітньої системи.

Незважаючи на зростання кількості дослідницьких робіт вітчизняних педагогів, певні кроки країни щодо створення елементів підсистем моніто-

⁹ Скиба М.Є. Моніторинг якості навчального процесу у вищому закладі освіти / М.Є. Скиба, С.Г. Костогрив, Г.В. Красильникова. — Хмельницький : ХНУ, 2009. — 219 с.

рингу якості загальної середньої, дошкільної, професійно-технічної та вищої освіти, говорити про функціонування їх на всіх управлінських рівнях як єдиного цілого неможливо, оскільки наявні елементи не гармонізовані між собою, містять системи показників і критеріїв, які не дають змоги адекватно оцінити стан і якість освіти; результати моніторингу не використовуються для коригування та перспективного планування розвитку освіти, доступ до окремих з них зацікавлених сторін обмежений тощо.

Відтак, нагальною проблемою усіх підсистем вітчизняної освіти є впровадження сучасної моделі статистичного моніторингу на усіх освітніх рівнях з метою розвитку інформаційного забезпечення управління освітою і реального статистичного обміну між суб'єктами освіти.

Серед основних напрямів подальшого формування моніторингу якості освіти як єдиної системи є: інституціональний розвиток системи та її елементів на усіх організаційних рівнях; усунення дублювання моніторингових процедур у різних процесах державного контролю в освіті, їх скорочення і спрощення; розробка інструментарію — єдиної системи індикаторів для визначення стану та тенденцій змін кількісних і якісних параметрів у рамках підсистем освіти з урахуванням європейського досвіду; забезпечення спадковості моніторингу якості освіти шляхом використання результатів моніторингової діяльності попереднього освітнього рівня для потреб вищого.

Список використаних джерел:

1. Концепція створення та функціонування Національної системи моніторингу якості освіти України (за структурою Кабінету Міністрів України), 2013 [Ел. ресурс]. — Режим доступу: itizo.gov.ua/.../130320-ENQAS_Ukraine_за_ст.
2. Про затвердження Порядку проведення моніторингу та оцінки якості освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.12.2011 № 1283 [Ел. ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1283-2011-p.
3. Концепція забезпечення якості вищої освіти України [Ел. ресурс]. — Режим доступу: dovira.eu/images/QA_concept_Final.pdf.
4. Тарасова В.Н. Высшая инженерная школа в России, последняя четверть XVIII — 1917 : дис. ... докт. ист. наук / В.Н. Тарасова. — М., 2000. — 577 с.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013 [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/gu/documents/15828.html>.
6. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України ; за ред. В.Г. Кременя. — К., 2009. — 376 с.
7. Аналітична доповідь про стан моніторингу якості освіти в Україні / Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти ; [І.І. Бабін, Л.М. Гриневич, І.Л. Лікарчук та ін.] ; за заг. ред. І.Л. Лікарчука. — К. : Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти : Х. : Факт, 2011. — 96 с.
8. Скиба М.Є. Моніторинг якості навчального процесу у вищому закладі освіти / М.Є. Скиба, С.Г. Костогриз, Г.В. Красильникова. — Хмельницький : ХНУ, 2009. — 219 с.

Надійшла до редакції 27.08.2014

Hanna Krasylnykova. *On Way to Modern System of Monitoring of National Education Quality*

The paper outlined the current system of monitoring the quality of education, covering the following levels: local, regional, national and international. The analysis of the elements of the monitoring system, which is in preschool, general secondary,

vocational, higher and postgraduate education. This detailed description of these elements of the system as a statistical monitoring, inspecting schools, formed in the Soviet educational system and to act now. The ways of upgrading the existing quality control procedures for public education — certification and accreditation of educational institutions by introducing public monitoring. Along with this new perspective highlighted elements of the national monitoring system - Ratings schools and independent external assessment. Outlined ways of creating educational monitoring into a single system.

Анна Красильникова. *На пути к современной системе мониторинга качества отечественного образования*

Рассматривается действующая система мониторинга качества отечественного образования на локальном, региональном, общегосударственном и международном уровнях. Анализируются элементы системы мониторинга качества, который проводится в дошкольном, общем среднем (ОСО), профессионально-техническом (ПТО), высшем и последипломном образовании. Представлена детальная характеристика таких элементов системы, как статистический мониторинг, инспектирование учебных заведений, которые сформировались еще в советской образовательной системе и действуют до сих пор. Определены пути модернизации действующих процедур государственного контроля качества образования — аттестации и аккредитации учебных заведений путем введения общественного мониторинга. Параллельно с этим освещены новые перспективные элементы отечественной системы мониторинга — рейтинги учебных заведений и внешнее независимое тестирование. Очерчены пути формирования образовательного мониторинга в единую систему.